

Dragi Jože,

Prvič sva se srečala pred štiridesetimi leti na Inštitutu »Jožef Stefan«, kjer sem leta 1979 začel pripravljati diplomsko delo. Vi ste bili takrat zaposleni na Inštitutu za elektroniko in vakuumsko tehniko, vendar ste pogosto prihajali na naš inštitut na obisk k bivšim sodelavcem na Odseku za elektronsko mikroskopijo, kjer ste na začetku sedemdesetih let opravili eksperimentalno delo v okviru doktorske disertacije. Že ob prvem srečanju sem opazil, da ste izjemno prijazen in dostopen človek. Vedno ste enako prijazno pozdravili tako snažilko kot akademika. Bili ste tudi izjemno pozoren človek. Nikoli, ampak res nikoli niste pozabili čestitati svojim sodelavcem in prijateljem za njihove dosežke ali voščiti za rojstne dneve in druge osebne praznike.

Kasneje, ko ste se po vrnitvi iz Indije, kjer ste bili predavatelj na univerzi v Tirupatiju, zaposlili na Inštitutu »Jožef Stefan«, sva začela sodelovati na strokovnem področju pri razvoju superprevodnih tankih plasti. Še bolj sva se spoprijateljila, ko sva skupaj dolga leta urejala in oblikovala Vakuumista. Ker ste bili lektor za slovenski knjižni jezik, ste vseh trideset

let izhajanja lektorirali prispevke. Bili ste tudi avtor številnih strokovnih člankov. Še tako suhoparen strokovni tekst ste napisali v lepem in sočnem jeziku, da ga je bilo užitek brati. Kot izvrsten poznavalec in ljubitelj slovenskega jezika ste si zelo prizadevali, da bi nas, mlajše sodelavce, naučili uporabe slovenskega jezika pri pisanju strokovnih besedil. Vaše prepričanje je bilo, da mora slovenska tehniška inteligenca pisati tudi v slovenščini in tako skrbeti za tehniško izrazoslovje. V pomoč ste nam sestavili dva slovarja tehniških besed, ki se uporabljajo na področju vakuumске tehnike, fizike plazme in površin ter analitskih tehnik. Lektorirali ste na stotine diplomskih, magistrskih in doktorskih del ter strokovnih knjig. Vrsto let ste bili tudi lektor strokovnega časopisa *Materiali in tehnologije*, tekstov likovnih kritikov zbirank za razstave v galeriji Inštituta »Jožef Stefan«, inštitutskih *Novic* in letnih poročil.

Tako, kot ste bili prijazni in dostopni kot človek, dragi Jože, ste bili vedno pripravljeni pomagati tudi pri lekturi tekstov premnogim sodelavcem Inštituta »Jožef Stefan«. Vsi smo neizmerno uživali v delu z vami, velik privilegij pa je imela tudi direktorjeva pisarna, ki si je ob letošnji 70. obletnici inštituta zamislila knjigo. Resda je šlo za knjigo fotografij, a kljub temu je bilo v njej zbranih veliko tekstov, ki so bili zaradi vseobsežnosti dejavnosti inštituta za marsikoga neobvladljivi. A vi, spoštovani Jože, ste povsem brez težav in dobesedno čez noč še pred meseci pregledali vse po vsebini tako različne tekste. Direktor inštituta se je tudi za leto, ki prihaja, odločil, da s posnetimi fotografijami inštituta izda koledar za prihajajoče leto, v katerem si je seveda želel z mislijo na spodbudno prihodnost nagovoriti vse privržence inštituta. In, kot vem, je bil prav ta nagovor direktorja vaš zadnji pregledani tekst.

Krasili sta Vas še dve značajski lastnosti: zanesljivost in pedantnost. Karkoli ste obljubili, ste v dogovorjenem roku naredili, pa tudi, če je bila za Vami neprespana noč. Na Vaše prispevke ni bilo treba nikoli čakati. Zaradi svoje pedantnosti ste bili zelo zaželen organizator domačih in mednarodnih konferenc ter drugih strokovnih srečanj. Tam, kjer je organizacijo prevzel Jože, smo vedeli, da bo vse potekalo brezhibno. Tako je bilo, ko ste bili zadolženi za protokol ob obisku švedskega kralja na Inštitutu »Jožef Stefan«, kakor tudi pri organizaciji vsakoletnih srečanj Strateškega foruma Bled ali pa pri organizaciji kampanje prof. Vodopivca za člana Državnega sveta.

Bili ste dolga leta ena od ključnih oseb v Društvu za vakuumsko tehniko Slovenije. Uveljavili ste se tudi

v mednarodnem prostoru, saj ste bili kot predsednik Zveze društev za vakuumsko tehniko Jugoslavije šest let član izvršilnega odbora Mednarodne zveze za vakuumsko znanost, tehnologijo in aplikacije.

Vsa našeta dela ste opravljali poleg svojega strokovnega dela, bolj ali manj volontersko. Kot vrhunski strokovnjak za področje vakuumске tehnike ste bili vodja razvoja številnih vakuumskih naprav, ki se je v večini primerov končal s proizvodnjo končnih izdelkov. To so bile različne vakuumске črpalke, vakuumски merilniki in različni vakuumски sistemi za potrebe industrije in raziskovalnih laboratorijev. S še posebej velikim veseljem ste sodelovali pri razvoju in organizaciji proizvodnje medicinskih naprav (vakuumски aspiratorji, inhalatorji, naprave za odzemanje materinega mleka). Bili ste organizator centrov po Sloveniji, kjer so si matere prezgodaj rojenih otrok lahko izposojale aparate za odzemanje materinega mleka.

Pravzaprav je presenetljivo, da ste v sebi združevali dve na videz tako zelo različni področji: ljubezen do tehnike ter do slovenskega jezika in leposlovja. Slednje niti ni presenetljivo, saj ste bili po materini strani bližnji sorodnik enega največjih slovenskih jezikoslovcev 19. stoletja, prof. Stanislava Škrabca. Po očetu, ki je delal na železnici, pa ste očitno podedovali ljubezen do tehnike.

Sprostitev ste vedno iskali v naravi. Bili ste velik ljubitelj planin, ki ste jih prehodili po dolgem in počez, najpogosteje po brezpotjih. Ob svoji sedemdesetletnici ste se povzpeli celo na Mont Blanc.

Zaradi izjemne človeške topline in vsega dobrega, kar ste naredili v življenju, smo Vas občudovali in Vas imeli radi. In zato Vas bomo tudi pogrešali.

Peter Panjan

PLANINEC, VAKUUMIST, PRIJATELJ JOŽE GASPERIČ

Dr. Jože Gasperič (1932–2019) se je rodil tik pred nevom žena leta 1932 v Ljubljani kot sin železničarja s Kočevskega in sorodnik frančiškanskega slavista s Kostanjevice nad Gorico Stanislava Škrabca, domačina s Hovače pri Ribnici. Čeprav priimek Gasperič sugerira na raziskovanje plinov, ga v resnici ni mogoče sloveniti iz »gas« v »plin«, saj izvira iz poimenovanja otrok Gašparja in je predvsem doma v hrvaški vasi Gašparci ob mejni reki Kolpi.

Na Fakulteti za elektrotehniko je Jože Gasperič diplomiral leta 1958. Z raziskavami vakuumskih tankih plasti se je intenzivno ukvarjal že na Inštitutu za elektroniko in vakuumsko tehniko (IEVT), saj je problematiko kermetnih napršenih plasti visoke ohmske upornosti obdelal v svojem magistrskem in nato še v doktorskem delu. Kermeti so kompozitni materiali, sestavljeni iz **keramik** in **metalov** v mikroskopsko heterogeni kombinaciji, uporabni za jedrsko in letalsko industrijo. Gasperičeva temeljna spoznanja so pomembno prispevala k razumevanju mehanizma rasti tankih napršenih plasti ob njegovem magistrskem delu leta 1964 na Fakulteti za elektrotehniko in doktoratu leta 1972 na Odseku za elektronsko mikroskopijo Inštituta »Jožef Stefan«. Doktorsko disertacijo z naslovom »Študij upornosti tankih kermetnih plasti« je pripravil pri prof. Veliborju Marinkoviću, medtem ko se je že izkazal kot samostojni raziskovalec IEVT.

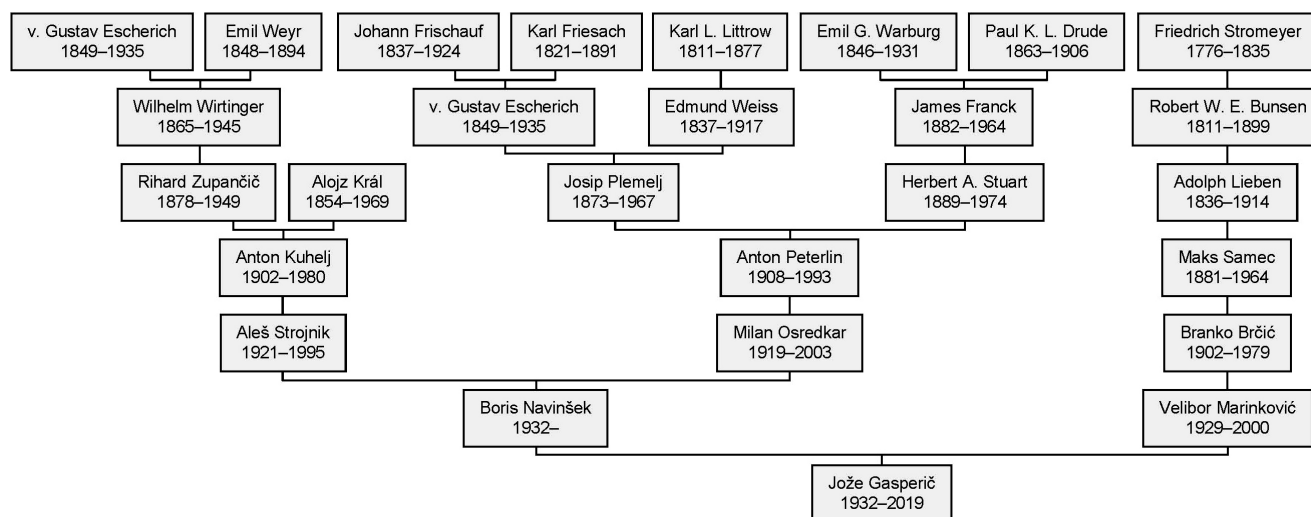
Gasperičev prvi šef prof. dr. Dušan Lasič (1908–1980) je bil velik ljubitelj gora; enako pa je

veljalo tudi za dr. Jožeta Gasperiča, nenazadnje je leta 2002 osvojil Mont Blanc.

Slovenski odsek za vakuumsko tehniko Elektrotehniške družbe (EDS) pod nadzorom prof. dr. Dušana Lasiča je med jesenskim dnevi od 20. do 22. oktobra 1960 organiziral prvo jugoslovansko srečanje o vakuumski tehniki z več kot sto udeleženci, ki so prebrali osemindvajset strokovnih poročil za ustanovitev Jugoslovanskega centra za vakuumsko tehniko (JCVT) s sedežem v Ljubljani, preoblikovano v Jugoslovanski odbor za vakuumsko tehniko (JUVAK) 26. januarja 1963. Pozneje, 29. oktobra 1979, pa se je preimenovalo v Zvezo vakuumskih društev Jugoslavije pod predsedstvom Jožeta Gasperiča še vedno s svojim starim priljubljenim imenom JUVAK.

To je bil odličen začetek prihodnjih uspehov. 16. oktobra 1972 je slovenski odsek za vakuumsko tehniko Elektrotehniške družbe (EDS) postal neodvisno društvo znotraj EDS. Dne 22. 1. 1977 je dobil današnje ime Društvo za vakuumsko tehniko Slovenije (DVTS), ki je bilo uradno registrirano naslednje leto 29. septembra 1978. Med letoma 1980–1985 je dr. Jože Gasperič vodil Oddelek za vakuumsko tehniko IEVT. Poldrugo desetletje po doktoratu pa je zamenjal delo na Inštitutu za elektroniko in vakuumsko tehniko za daljno Indijo, saj se je one dni pred osamosvojitvijo zdelo, da tujina ponuja večji kos kruha.

Predaval je na Univerzi Sri Venkateswara (SVU), državni univerzi v mestu Tirupati v indijski zvezni

Akademski predniki Jožeta Gasperiča

državi Andhra Pradesh. Ustanovil jo je leta 1954 glavni minister Tanguturi Prakasam Pantulu. Prvi vicekancler je bil S. Govindarajulu Naidu. Oddelek za fiziko trdne snovi (*condensed matter physics*) so ustanovili leta 1959, domala tri desetletja pred Gasperičevimi predavanji v njegovem laboratoriju za tanke plasti. Tamkajšnja Univerza je poimenovana po gospodu Venkateswara, katerega svetišče se nahaja v mestu.

Dr. Gasperič je kmalu začel raziskovati tudi na Indijskem inštitutu za znanost (IISc) kot javni univerzi za raziskave in visoko šolstvo znanosti in inženirstva v 250 km zahodnejšem precej večjem desetmilijonskem mestu Bangalore (Bengaluru) v indijski zvezni državi Karnataka. Inštitut je bil ustanovljen leta 1909 in je lokalno znan kot »Tata inštitut«. Univerzitetni status mu je bil dodeljen tri desetletja pred Gasperičevim prihodom leta 1958, med najboljšimi študenti IISc pa je bil odkritelj Ramanovega sipanja Nobelovec Sir Chandrashekhara Venkata Raman (1888–1970).

Po vrnitvi z dvoletnega bivanja v Indiji v letih 1986–1987 se je profesor dr. Jože Gasperič leta 1987/88 zaposlil v Odseku za fiziko trdne snovi IIS

pod vodstvom prof. dr. Roberta Blinca. Prof. Blinc je tako znal uporabiti veččine svojega nekaj mesecev starejšega sošolca s klasične gimnazije v Ljubljani dr. Jožeta Gasperiča, ki je kmalu postal vodilni slovenski strokovnjak za vakuumsko tehnologijo. Tako je napredek sodobnih vakuumskih tehnik v Odseku za fiziko trdne snovi pridobil na veljavi in dr. Gasperič se je kot sodelavec Blinčevih laboratorijev izredno uveljavil kot organizator dejavnosti DVTS.

Dne 29. septembra 1981 je Društvo za vakuumsko tehniko Slovenije (DVTS) začelo izdajati svojo revijo *Vakuunist*, ki je postopoma postala vodilna strokovna revija pod uredništvom mag. Andreja Preglja, dr. Petra Panjana in prof. dr. Miha Čekade, predvsem pa pod budnimi lektorskimi očmi dr. Jožeta Gasperiča, ki je Andreja še posebno cenil. Kot je v reviji *Vakuunist* leta 1999 in na sestanku uredništva leta 2016 dejal član uredništva dr. Jože Gasperič, je revija tisto osnovno lepilo, ki ohranja društvo živo in nad vodo.

Jože Gasperič je bil nedvomno vodilna gonilna sila DVTS in *Vakuumista* zadnjih desetletij. Gotovo je mogoče upati, da bomo njegov trud znali nadgraditi.

Stanislav Južnič